

СТАНОВИЩЕ

От доцент доктор **Бистра Методиева Ценова**

Национален център по общественото здраве и анализи - София

относно

дисертационния труд на **ТЕОДОРА МИЛЧЕВА ЛАЗАРОВА**

„УПРАВЛЕНСКИ СТИЛ, СОЦИАЛНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД И ГРУПОВА ЕФЕКТИВНОСТ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ”

представен за придобиване на образователна и научна степен „ДОКТОР”

по научната специалност: **“Психология на труда и инженерна психология”**, шифър 05.06.08

Становището е изготвено въз основа на документи, постъпили след предварително обсъждане на дисертационния труд на Теодора Лазарова „Управленски стил, социални условия на труд и групова ефективност в организациите”, представен на департамент „Психология” с решение за насочване за защита пред научно жури, назначено със заповед на Директора на Института за изследване на населението и човека, БАН, и на интернет-страницата на Института, раздел „Докторантури” към департамент „Психология”. Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и за академичния състав на БАН за придобиване на ОНС „доктор”. Т. Лазарова и завършила СУ „Св.Климент Охридски ”- бакалавърска степен по Психология и 2 магистърски по организационно поведение, управление на човешките ресурси и стопанско управление и има повече от 5 год. трудов стаж като преподавател по различни приложни психологични дисциплини, специалист по човешки ресурси, участия в няколко проекта.

Теодора Лазарова демонстрира задълбочени знания в няколко свързани с темата на разработката психологически дисциплини – трудова, организационна и социална психология, управление на човешките ресурси, психологически измервания и количествени методи, психологично консултиране. Добрата актуална осведоменост на автора за развитието и съвременното състояние на разглежданите проблеми и подходи за управлението им се потвърждава от използваните литературни източници - една трета са след 2000 г., а повече от половината - на чужди езици. Представеният дисертационният труд предполага и демонстрира добра подготовка и аналитична работа в няколко научни области. Проблемите, които разработва докторантът в съответствие с поставената си цел обхващат: роля на мениджъра в организацията, лидерски стилове при управлението на организациите, различни концепции за лидерство, групирани на основата на процесите на вземане на решение, ориентация към задачите или към хората, ситуативни или личностни характеристики, условия на труд и здраве и безопасност при работа, същност и параметри на екипната работа, групови норми, групова ефективност.

Представената разработка в обем от 189 стр. представлява богато емпирично изследване (230 айтема, групирани в 35 подскали) върху стиловете на управление, социални и организационни фактори на дейността, всъщност психосоциални фактори на труда, и груповата ефективност в различна организационна среда. Проучени са многостранно характеристиките на условията на труд и управленския стил в два типа организации, които са свързани с груповата ефективност на служителите в тях. Т. Лазарова владее и прилага компетентно разнообразни адекватни методи за психологично изследване и статистически анализ и представяне на резултатите. Използвани са изпитани методи, разработени в секция „Психология на труда” към Института по психология на БАН. Методичен принос е разработената в съавторство с научния ръководител методика за определяне на груповата ефективност с висока надеждност. Интерпретацията на резултатите от проведените статистически анализи е адекватна, отразява търсенията и многостранния опит на автора.

Дисертацията е с практико-приложна насоченост и има научни и научно-практически приноси. Потвърдена е генералната хипотеза за изявена зависимост между параметрите на социалните условия на труд, използваните лидерски стилове и тези на груповата ефективност, както и за съществени различия в профилите им в зависимост от типа организация (финансова или научна). Теодора Лазарова анализира обширно и систематизира подходите и концепциите за лидерския стил, психосоциалните фактори на труда и влиянието им върху здравето (физическо, психично и социално), теориите за групова ефективност и работа в екип и защитава хипотезата за връзката помежду им, като обогатява и потвърждава съществуващите знания. Принос с потвърдителен теоретичен и приложен характер, е че стилът на управление от мениджърите влияе пряко върху психосоциалните условия на труда независимо от типа организация. В практически план се представят в детайли профилите на стила на управление, психосоциалните условия на труд и групова ефективност в двата вида организации, както и взаимовръзките им и прогностичната сила на отделни параметри в съответствие с издигнатите хипотези, в зависимост от позицията – ръководител или изпълнител/експерт. На тази база са направени препоръки за оптимизиране на управлението и организационния климат в изследвания тип организации, които несъмнено ще са им от голяма полза.

Специално внимание – в теоретичен и приложен план - е отделено на „Групова ефективност в организациите”, на която е посветена една от публикациите на автора. Тясно свързана с друг аспект на дисертацията е втората статия „Анализ на социалните условия на труд”. Забележителните трудолюбие и научен интерес на Т. Лазарова, стремежът ѝ да обхване многомерния проблем за груповата ефективност и повишаването ѝ в организациите, възможности за ефективното им повлияване и управление с оглед и на психосоциалните фактори на труда са довели до обемист труд затрудняващ понякога проследяването на водещите аспекти, въпреки добрия стил. Разработката би спечелила допълнително от обособено кратко представя-

не на методите за анализ на данните, размерност на скалите преди представянето на резултатите. При прецизна и стройна постановка на проблема, издигнатите 8 хипотези могат да бъдат „уплътнени”, както и онагледяването на резултатите.

Перспективността и необходимостта от изследвания в тази област се потвърждават и от обявената кампания на Европейската агенция за здраве и безопасност при работа за 2013 г. „Да работим заедно”, наблягаща върху ролята на ръководителите за обезпечаване на благосъстоянието и всички аспекти на здравето и ефективността на работата, както и с растящото множество резултати от емпирични изследвания за дълбок спад на мотивацията, а оттам и на груповата ефективност в световен мащаб, пряко свързани с икономическото развитие и състоянието на националните икономики.

Огромното количество събрани данни е солидна основа за бъдеща изследователска работа и детайлни многомерни анализи напр. на възрастовата и полова обусловеност на оценяваните параметри, което надхвърля и целта и обема на представената разработка.

В заключение, след запознаване с представените документи и материали, представения дисертационен труд, автореферат и свързаните с темата 2 научни публикации, анализ на значимостта и съдържащите се теоретични, научно-приложни и приложни и методични приноси, давам своята **положителна** оценка и препоръчвам на Научното жури към Департамент „Психология”- Институт за изследване на населението и човека, БАН, да присъди на Теодора Милчева Лазарова научната и образователна степен „доктор по психология”, научна специалност “Психология на труда и инженерна психология” (шифър 05.06.08, професионално направление 3.2. „Психология“).

17.01.2013 г.

София

Изготвил становището:

(доцент д-р Бистра Ценова)

(трудова, организационна, здравна и клинична психология)